
Faktablad nr 22, kod: BALSE-022; ANSSE-022 Namn: ÅPH 22, Naturvårdsverket

Åtgärd	att bedriva strategiskt arbete genom inkludering av marint skräp i relevanta avfallsplaner och program inklusive de kommunala avfallsplanerna, där avfallshandlingens betydelse för uppkomst av marint skräp belyses. Materialströmmar av plast behöver prioriteras och styrmedel utredas i syfte att minska förekomsten av plastföremål som skräp i den marina miljön.
Motivering	<p>En dominerande del av det skräp som återfinns i den marina miljön kommer från landbaserade källor varför avfallshandlingens påverkan på marint skräp behöver belysas. Den nationella avfallsplanen och avfallsbyggande programmet styr inriktningen på avfallsarbetet på Naturvårdsverket och är vägledande för avfallsarbetet för andra aktörer inom avfallsområdet. Dessa styrdokument är bland annat vägledande för kommunernas avfallsplaner. Det finns behov av att i både nationella och kommunala planer och program visa på att det finns en koppling mellan avfallshandling och marint skräp.</p> <p>Plast är det vanligast förekommande skräpföremålet i den marina miljön och har bevisad negativ effekt på marina däggdjur, fisk och fågel i form av insnärjning, svält och kvävning varför materialströmmar av plast bör prioriteras i det avfallsförebyggande programmet utifrån syftet att minska plastföremåls förekomst i den marina miljön.</p>
Miljökvalitetsnorm	D.4 (HVMFS 2012:18, bilaga 3)
Genomförande	<p>Naturvårdsverket har det övergripande ansvaret.</p> <p>Sveriges nuvarande avfallsplan och avfallsförebyggande program sträcker sig från 2012-2017. En ny nationell avfallsplan och program för förebyggande ska tas fram som börjar gälla från 2018. Den statliga utredningen "Mot det hållbara samhället – resurseffektiv avfallshandling" SOU 2012:56 föreslår att det avfallsförebyggande programmet ska integreras i den nationella avfallsplanen och beslutas av regeringen. Det vore önskvärt om den nya planen och programmet lyfter frågan om avfallshandlingens betydelse för uppkomsten av och påverkan på marint skräp. Det vore också önskvärt om den nya planen och programmet prioriterar materialströmmar av plast med förslag på styrmedel i syfte att minska förekomsten av plastföremål som skräp i den marina miljön.</p> <p>Naturvårdsverket håller på att revidera föreskrifterna om innehållet i kommunal avfallsplan. Det finns förslag om att planerna bör innehålla åtgärder mot nedskräpning. Revideringen planeras bli klar våren 2016. Vägledning om kommunal avfallsplanering behöver tas fram i samband med revideringen. Såväl tekniska som ekonomiska, juridiska och policydrivna styrmedel kan bli en följd av att marint skräp lyfts in i relevanta avfallsplaner och program. Styrmedel för ett förändrat eller minskat användande av vissa produkter bidrar med stor sannolikhet till minskade mängder marint skräp. Det kan exempelvis handla om frivilliga överenskommelser med berörda aktörer, styrmedel för förändrad produktdesign för att undvika att exempelvis kapsyler och lock hamnar i den marina miljön, eller utbildningsinsatser. Juridiska och ekonomiska styrmedel kan inkludera ett utökat producentansvar för vanligt förekommande skräpföremål i den marina miljön eller att införa ett producentansvar för produkter som idag inte omfattas av producentansvaret, exempelvis fiskeredskap, frigit, ballonger och bomullspinnar. Det kan också handla om att utreda behovet av mer lättillgängliga insamlingssystem för annan plast än plastförpackningar och vilken typ av plastföremål som bör omfattas av ett sådant system där lättillgängligheten bidrar till att plasten inte hamnar i naturen samt bidrar till en ökad återanvändning och återvinning.</p> <p>Genomförande: start 2017, planen börjar gälla 2018 och är flerårig .</p>
Lagstiftning/regelverk	I Sverige har Naturvårdsverket ansvar för att ta fram den nationella avfallsplanen och programmet för förebyggande av avfall (83 § Avfallsförordningen 2011:927). Naturvårdsverket har också i uppgift att ta fram föreskrifter och annan vägledning. Enligt miljöbalken ska också kommunerna ta fram avfallsplaner med uppgifter om avfall inom kommunen och om kommunens åtgärder för att minska avfallens mängd och farlighet.
Miljömål	Hav i balans samt levande kust och skärgård. God bebyggd miljö.

Bakgrund	En dominerande del av det skräp som globalt återfinns i den marina miljön kommer från landbaserade källor , också i Sverige (särskilt Östersjön, MARLIN 2013) och på stadsnära stränder (Håll Sverige Rent 2014). Mängden skräp från havsbaserade källor är högre på oexploaterade stränder, särskilt längs med Bohuskusten (Svård, B 2013a). Marint skräp kan komma direkt från besökare på stränder, men ofta också genom brister i avfallshantering på land och via vattendrag (EU-TSGML 2011), varför avfallshandlingens betydelse för uppkomsten av marint skräp behöver belysas.
Geografisk omfattning	Nationellt, inklusive kust. Nordsjön och Östersjön
Koordinering EU-direktiv	Alla EU:s medlemsländer ska enligt avfallsdirektivet ha avfallsplaner och särskilda program för förebyggande av avfall (2008/98/EG). I EU kommissionens tidigare meddelande om cirkulär ekonomi, (COM 2014) föreslogs ett mål för att minska den marina nedskräpningen med 30 procent fram till 2020 för de tio vanligaste skräpföremålen som hittas på stränderna samt för fiskeutrustning som hittats till havs. Vidare lämnades förslag till ändring av bland annat Avfallsdirektivet (bilaga 1 till COM 2014, 398 final) där nedskräpning föreslås ingå i de nationella avfallsplanerna (sker redan i Sverige) och producentansvaret föreslogs utökas till att också omfatta ledet efter konsumentledet i form av förebyggande arbete och skräpplockaraktiviteter. Den nya EU-kommission som tillträdde efter EU-valet 2014 drog tillbaka de lagstiftningsförslag som ingick i paketet om cirkulär ekonomi och ska återkomma med nya förslag i slutet av 2015.
Regional koordinering	Ospar (Nordsjön) har i juni 2014 beslutat om en regional aktionsplan mot marint skräp i Nordsjön, i denna plan lyfts i, åtgärd 67 behovet av att införa en koppling till marint skräp i ländernas nationella avfallsförebyggande program och avfallsplaner, vidare listas i åtgärd 35, 68 och 70 olika typer av styrmedel som kan användas för att minska uppkomsten av marint skräp (Ospar 2014). Helcom (Östersjön) har i mars 2015 antagit en regional aktionsplan mot marint skräp. Även denna plan innehåller åtgärder, på både regional (åtgärd RL1) och nationell (åtgärd NL1) nivå, som handlar om att tydliggöra kopplingen mellan avfallshantering och marint skräp i ländernas nationella och lokala avfallsplaner och program.
Bieffekter	<p>Möjliga positiva bieffekter: Denna åtgärd baseras delvis på antagandet att det ofta finns en koppling mellan nedskräpning på land och mängden avfall i den marina miljön. Att inkludera ett strategiskt tänkande kring marint avfall kan därför också bidra till att nedskräpningen på land minskar. Att inkludera marint skräp i avfallsplanerna kan initialt bli dyrt för kommunerna, men detta kan delvis motverkas av att kostnaderna för renhållning och städning av stränder kan minska. Det finns också en kostnad av förekomsten av marint avfall, för till exempel, besöksnäring, jordbruk och fiske (Mouat, J. et al. 2010). Att ta hänsyn till problemet med marint avfall i kommunens planering bör vara positivt för sådana näringar. Minskade mängder marint skräp får också positiva effekter för fåglar, fiskar och marina däggdjur. Det gäller även för betande boskap längs med kusten. I förlängningen kan också mängden mikrokräp minska, vilket betyder minskad risk för exponering av eventuella miljögifter dessa kan föra in i näringsväven. En bättre avfallshantering där resurser såsom plast omhändertaras på ett effektivt sätt bidrar också till ett mer resurseffektivt samhälle och kan i förlängningen bidra till en minskad klimatpåverkan.</p> <p>Möjliga negativa bieffekter: Varje form av styrmedel kan innebära en styrning mot användning av andra produkter. Det är väsentligt att försöka förutse sådana ersättningsstrategier, och analysera också deras miljöeffekter. Varje ytterligare analys som läggs på kommunerna kommer att ta tid/resurser från de nuvarande uppgifterna. Marint skräp är dock en viktig miljöfråga, som inte självklart är med i kommunala analyser idag, vilket försvarar att kommunerna åläggs även denna uppgift.</p>
Samhällsekonomiska konsekvenser	Kostnads-nyttanalyser och kostnadseffektivitet har analyserats, se kapitlet Samhällsekonomiska konsekvenser av åtgärdsprogrammet